

Osudy kelečského Památníku národního osvobození a bysty TGM.

První světová válka byla krutá. Tvrdě dopadla i na velký počet domácností v Kelči. Celkem 61 kelečských mužů v této válce padlo, nebo bylo nezvěstnými. Přitom někteří v této válce ani dlouho nepobyli, podobně jako můj děda. Do války na záchranu rakousko-uherské monarchie byl předvolán, už jako jednačtyřicetiletý otec pěti dětí, na začátku roku 1916, aby byl po nelítostně bitvě dne 10. června téhož roku v rámci tzv. Brusilovy ofenzivy ruských vojsk u Pohorlonce nezvěstný. V této bitvě asi padl.

Ředitel historického ústavu Armády České republiky popsal bitvu jako neúspěšný obranný boj rakousko-uherského vojska. Za dva roky byl můj děda úředně prohlášen za mrtvého. Podobných osudů však bylo více.

Kelečští občané ale na své padlé nezapomínali. Dne 1.června 1928 se konala v kelečské radnici ustavující schůze nové místní Osvětové komise. Vzhledem k přípravám oslav jubilejního roku 10.výročí naší samostatnosti, navrhl jednatel této komise - učitel Jan Slimáček - postavit k připomenutí této události důstojný Památník národního osvobození, který by současně byl i památníkem k uctění obětí kelečských občanů v I.světové válce. Realizace byla uvažována k 15. výročí vzniku ČSR v roce 1930. Během dalších měsíců bylo jednáno s přizvanými zástupci místních spolků a korporaci a s městskou radou a jako autor byl vybrán akademický sochař Emil Hlavica, syn kelečského rodáka.

Původně bylo uvažováno s postavením památníku na náměstíčku, které tvořila křižovatka silnic u bývalé Hrubé hospody, dnes u hasičské zbrojnice. Celé veřejnosti byla akce oznámena 19. dubna 1929, dále byl ustaven širší pracovní výbor a zahájena občanská sbírka finančních prostředků. Náklady však se jevily dosti vysoké, přesto bylo pokračováno v jednání se sochařem Hlavicí a definitivně dne 17. února bylo potvrzeno zadání práce. Bylo odsouhlaseno i sochařem navrhované řešení s bronzovou bystou TGM, s reliéfy hlav legionářů a třemi deskami jmen padlých. Po zásahu okresní silniční komise bylo ustoupeno od místa před Hrubou hospodou a přijato nové šťastné rozhodnutí, postavit památník definitivně na náměstí před zámek. Na realizaci bylo vybráno

sbírkami do 28. května 1930 okolo 14 tis.Kč. V konečné fázi dosáhly náklady na památník výše 35tis. Kč.

A tak se stalo, že Památník národního osvobození mohl být v červnu 1930 slavnostně odhalen.

O autoru sochařské části je třeba uvést, že se narodil dne 28.4.1880 ve Vsetíně a byl synem kelečského rodáka Františka Hlavice, řezbáře a lidového muzikanta. Emil Hlavica byl absolventem Vysoké školy umělecko–průmyslové v Praze a Akademie výtvarného umění v Praze, kde studoval u prof. J.V. Myslbeka. Zemřel 7.4.1952 v Brně. Prostá, ale vznosná architektura celku byla dílem architekta Jana Mráčka z Brna. Kamenické práce provedla firma Jos. Zouhar a spol. rovněž z Brna.

Památník byl zdařilé sochařsko-architektonické dílo. Jeho střed tvořil vysoký kamenný šestiboký kvádr – pylon, jehož tři plochy navazovala do stran rámová ramena. Na zbylých třech plochách středního pylonu mezi rameny byly umístěny bronzové portrétní reliéfy francouzského, italského a ruského legionáře a pod nimi desky se jmény padlých a nezvěstných kelečských občanů v I.světové válce.

Celek byl završen nadživotní bystou presidenta ČSR T.G.Masaryka. Památník se výrazně uplatňoval na vyvýšeném terénu odbočky náměstí

před hlavním průčelím kelečského renesančního zámku, v té době budovy Zemského ústavu péče o mládež.

Svým měřítkem památník vhodně zapadal do zvoleného prostoru a vytvářel s doprovodnou trávnickovou a chodníkovou úpravou důstojné místo ve středu města Kelče. Proto byl často využíván jako slavnostní místo nejen pro kladení věnců při výročí narozenin TGM, nebo při ostatních státních svátcích, ale i při jiných veřejných shromážděních kelečských spolků a občanů.

Tyto akce byly obvykle doprovázeny hymnami v podání Srkalovy dechovky, čestnými doprovody krojovaných Sokolů, vlasteneckými projevy a podobně. Nejednou přiletěl i kelečský občan Karel Rada na zlínském letadle a shodil do blízkosti památníku kytici růží.

Koncem třicátých let však byly dny prvé republiky sečteny. Dne 30.9.1938 byla republika donucena přijmout mnichovský diktát o odstoupení části území Německu. Nato pak 15.3.1939 byla obsazena německými vojsky. Byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a začleněn do rámce Velkoněmecké říše. Nastala nacistická okupace a nastoupily represe proti všem projevům a atributům původní státní samostatnosti. Podle zápisu v kronice města Kelče z července 1940 vyšlo tento měsíc nařízení o odstranění pomníků T.G.Masaryka. Dále se uvádí, že „bronzová bysta T.G.M. byla uschována již před tímto nařízením v Koryčánkově zahradě ve včelíně“. Autentické záznamy kronikáře Antonína Svěráka, ředitele školy v.v. však končí rokem 1937. Rok 1938 již nebyl zapsán. Po mnichovském diktátu a příchodu Němců byla kronika zabavena a uložena na ONV v Hranicích. Vrácena byla až 20.2.1946 a nový kronikář Jaroslav Očenášek dodatečně do ní zapsal i události roků 1938 až 1945. Původní informace v kronice není přesná. Podle nového zjištění bronzová bysta T.G.M nebyla jen uschována, ale iniciativou majitele zahrady pana Karla Koryčánka, za pomoci souseda Richarda Hlavice, stolaře na náměstí a dále cestáře pana Josefa Kundrátky, byla na koryčánkově zahradě zakopána. Zahrada pana Koryčánka byla nedaleko Kelče při silnici z města do Hranic a bysta byla zakopána 25 m jihozápadně od tamějšího včelína pod keř klokoče sveřepého. Místo bylo pro veřejnost utajeno, ale pro zúčastněné identifikovatelné. Kdy se tak stalo není zjištěné, ale dá se usuzovat, že to bylo v jarních nebo prvních letních měsících po prvních informacích o chystaném nařízení k odstranění soch T.G.M.

Po ukončení II.světové války v květnu roku 1945 byla bysta znovu osazena na Památník osvobození. Pan Karel Koryčánek se stal členem rady místního národního výboru, k jehož ustavující schůzi došlo již 14. května tohoto roku. Dne 10. září 1945 vznáší na schůzi rady MNV dle zápisu návrh na uspořádání akce ke konečné úpravě památníku osvobození. Blížící se datum 14. září bylo totiž dnem výročí úmrtí T.G.Masaryka a šlo tedy asi o úpravu celého okolí památníku osvobození. Na jeho střední šestiboký pylon byla jistě již před tím Karlem Koryčánkem, za přispění dalších občanů, osazena zachráněná bysta TGM, po vykopání ze skrýše na jeho vlastní zahradě.

OSLAVA U PAMÁTNÍKU V KVĚTNU 1946

V zápisech zastupitelstva města Kelče (SOA Vsetín) se lze dále dočíst, že 8. března 1946 byl na jeho jednání předložen návrh na doplnění Památníku osvobození na památník Rudé armády. Ten byl předán k projednání Místní osvětové komisi. A tam také skončil.

Úpravami památníku a jeho okolí se zastupitelstvo města ještě zabývalo na schůzích 11.11.1946, 6.6.1947 (návrh Josef Sýkora) a 8.9.1946 (návrh Josef Švébiš), konkrétnější podrobnosti však zapsány nejsou.

Je zajímavé, že ještě dlouho po změně politické orientace státu, tedy v dalších letech po roce 1948, zůstávala bysta TGM na svém místě. I přes tlaky z vyšších orgánů přečkala tak působení předsedů MNV Josefa

Sýkory (1948-49), Antonína Vicheho (1949-57), Valentina Majdlocha (1957-60) a Vojtěcha Srkaly (1960-74).

Teprve období příprav oslav „700 let města Kelče“, chystaných na rok 1975, přineslo likvidační zásah do bysty TGM.

V Dějinách města Kelče (vydalo Město Kelč v roce 2004) se uvádí: „Spadalo sem (jako součást oslav, pozn. O.T.) i odhalení plastiky *Mírový motiv s kašnou* (?) na upraveném náměstí při obvyklých oslavách Říjnové revoluce v Rusku. Na pomníku byla vytesána jména obětí první a druhé světové války z Kelče. Znamenalo to ovšem zároveň odstranění pomníku s bystou T.G.Masaryka“ (viz str. 272). Oslavy 700 let se konaly ve dnech 5.- 6.července 1975. Při projednávání záměru realizace Mírového motivu (mohutná ruka s holubicí) bylo rozhodnuto okresními orgány Památník národního osvobození odstranit, což se stalo. Bysta byla uložena v pobočce Okresního vlastivědného muzea Vsetín ve Valašském Meziříčí. Bronzové desky se jmény padlých byly přemístěny na Mírový motiv. Kamenné součásti památníku byly vyvezeny na skládku u Juhyně.

Hned po změně politické situace v roce 1989 začalo vedení města uvažovat o obnovení Památníku národního osvobození (obětím I.světové války) s bystou T.G.M. Stalo se tak následně po tom, když v listopadu roku 1989 svolala rada MNV veřejné shromáždění a na něm se ozvaly první hlasy vyzývající k obnově památníku.

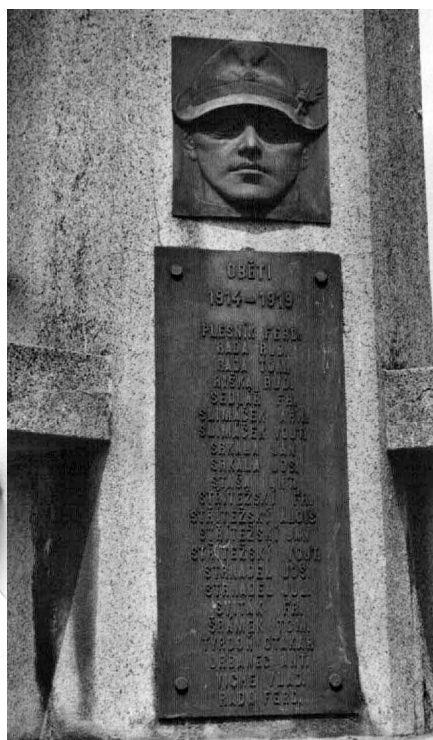
Byla proto požádána pobočka Okresního vlastivědného muzea Vsetín ve Valašském Meziříčí o vrácení bronzové bysty TGM, která tam byla uložena. Dne 18.12.1989 Phdr.Tomáš Mikuláščík, zástupce okresního vlastivědného muzea Vsetín, předal Jaroslavu Pajdlovi, předsedovi MNV, bystu TGM - jako majetek obce, Kelči zpět.

Na začátku roku 1990, konkrétně 19.ledna, předložila komise pro obnovu památníku návrh na navrácení původní jeho podoby občanům města k posouzení. Návrh představoval obnovu původního uspořádání pomníku, včetně tří bočních křídel s plastikami legionářů a seznamy padlých a umístěnou navrácenou bystou TGM na středním pylonu. Místo původního kamene bylo uvažováno obložení leštěnou světlou žulou. Památník měl být doplněn nástupní plochou pro čelní přístup velikosti 8 x 21 m se střídavými pásy betonové dlažby 50/50 a žulových kostek 10/10, přičemž nejbližší okolí památníku mělo být rovněž vydlážděno žulovými kostkami. Vše mělo být doplněno travnatými plochami a skupinou jehličnanů. Autor návrhu není znám, ale pravděpodobně jim

byl Ing. arch. Jaroslav Palát z Val.Meziříčí. K návrhu měli občané podat doplňující nebo pozměňující náměty přímo na MNV, nebo vložit do schránky ve vstupu radnice.

V rámci této ankety byly podány dva náměty. Pan Antonín Petřkovský navrhoval s ohledem na dobu a asi finanční možnosti realizovat podstavec z betonu a teprve později jej obložit kamenem a k památníku vést jen vydlážděný chodník. Měl také zato, že takto se stihne obnovení památníku s bystou T.G. Masaryka do 7. března k jeho výročí narozenin. Pan Josef Jukl protestoval proti rozsáhlé zadlážděné ploše a navrhoval ponechat desky se jmény padlých na Pomníku míru, který byl umístěn na západní straně náměstí, protože jejich instalace na tento pomník stála 200 tisíc Kč. Přes tuto námitku, byly desky sundány a spolu s bystou a reliéfy legionářů zadány k restaurování v polovině března Dílu, podniku ČFVU, s tím, že mají práci předběžně dohodnutou s akademickou sochařkou Janou Mězlovou. Všechny tři kovové dílce pomníku byly značně poškozeny oxidací. Utrpěly jednak zakopáním během II. světové války a také povětrnostními vlivy v ostatních letech. Oxidace způsobila poškození pronikající v některých místech až do hloubky materiálu, zejména na bystě TGM, v některých místech vznikly otvory v materiálu skrz celou jeho sílu. Reliéfy a desky byly poškozeny i mechanicky při nešetrné demontáži.

BYSTA TGM, JEDEN Z RELIEFŮ A SEZNAM PADLÝCH

Smlouva na práce byla uzavřena 7.5.1990, restaurace byla provedena za částku cca 20.000 Kč a kolaudována 22.5.1990. Vše tedy probíhalo ve velkém spěchu. Proto z termínových a také vysokých finančních nákladů bylo upuštěno od obnovení původních tří bočních křídel památníku. Vedení města se podařilo, s pomocí angažovanosti kelečského rodáka a jeho kontaktů, domluvit s přerovským kamenosochařstvím realizaci středního pylonu - soklu pro restaurovanou bystu TGM – ze žulového masivu za výhodných finančních podmínek. Byly rovněž nainstalovány reliéfy legionářů a seznamy padlých v první světové válce. Úpravu okolí pomohlo provést odborné učiliště v Kelči.

Slavnostní znovuožhalení obnoveného pomníku k připomenutí obětí I. světové války a současně také 140tému výročí narození T.G. Masaryka, prvního prezidenta naší republiky, bylo konáno dne 10.6.1990, symbolicky po šedesáti letech od jeho prvního odhalení dne 8.června 1930 na stejném místě.

Slavnostní projev k občanům a hostům přednesl předseda MNV Jaroslav Pajdla. V něm připomenul výše uvedené skutečnosti a závěrem uvedl:

„Vážení přátelé,

věřím a doufám společně s vámi, že tento pomník obnovujeme a odhalujeme s konečnou platností, že se nesmí již nikdy opakovat doba, ve které se nerespektuje přání lidu a administrativně se rozhoduje o osudech nejen pomníků, ale i lidí.

Tento pomník ať je pro nás symbolem státnosti, samostatnosti a vzpomínkou na prvního presidenta Československé republiky, ale i vztyčeným prstem – varováním, abychom již nikdy nepřipustili opakování minulých chyb.“

Závěr.

Osudy kelečského Památníku národního osvobození byly skutečně pohnuté. Odrážely historické proměny naší společnosti.

PŮVODNÍ PAMÁTNÍK NÁR. OSVOBOZENÍ A JEHO OKOLÍ.

Dnešní uspořádání

je pouze okleštěným torzem tohoto díla a má charakter památníku TGM obvyklého v celé řadě měst naší republiky.

Obnovení původního stavu je velice žádoucí. A naskýtá se pro tento akt v blízké době velice vhodná příležitost. Za osm let bude stoleté výročí založení naší republiky. K oslavám tohoto jubilea by odhalení Památníku národního osvobození dle původního návrhu autorů sochaře Hlavice a architekta Mráčka bylo jistě významným příspěvkem. A je zrovna nejvyšší čas promyslet přípravu k uskutečnění takového záměru.

S touto myšlenkou je spojen i další návrh týkající se náměstí. Skulptura *Mírového motivu* na jiném konci náměstí je sice zdařilá, ale svými rozměry podle mého názoru příliš nezapadá do skromnějšího měřítka okolní zástavby. Více by jí odpovídalo přírodní prostředí. Vzhledem k tomu, že také vytváří ideovou a uměleckou konkurenci navrhovanému obnovení původního stavu památníku, není od věci zvážit i její přemístění například před kulturní dům do Sadů Vojtěcha Jasného.

Realizace těchto záměrů si jistě vyžádá nemalých finančních prostředků, dostačující čas však umožňuje hledání potřebných zdrojů.

Prameny:

Dopis Vladimíra Rolince autorovi z 20.11.2009

Brožura „Kelč za světové války“

Kronika města Kelče 1945 – 1958, SOA Vsetín

Zápisy NV Kelč r.1945 - 1946, SOA Vsetín

Zápisy schůzí rady NV Kelč r. 1945 - 1946, SOA Vsetín

Dějiny města Kelce 2004

Akta MěÚ Kelč k obnově památníku v roce 1990

Informace Jaroslav Pajdla

Poznámka :

Úpravu obrazových příloh provedl František Scholly

Použity fotografie z archivu O.T. a F.S.

Otakar Tvrdoň
Ostrava 2011